

Velký pátek

Iz 52, 13 - 53, 12

Byl proboden pro naše hříchy.

"Kdo uvěřil, co jsme slyšeli?" (53, 1). Boží cesty jsou opravdu jiné než cesty lidské. Proto se člověku zdají někdy nepřijatelné, paradoxní. Avšak Bohu se zalíbilo spasit ty, kdo věří, bláznovskou zvěstí, která je opravdu Boží mocí (1 Kor 1, 21.24). Vždyť Boží Služebník nesl naše utrpení, obtížil se našimi bolestmi, jeho rány nás uzdravily (verše 4 a 5). Byl proboden pro naše hříchy, rozdrčen pro naše viny, abychom byli mrtví hříchům a žili spravedlivě (verš 5; srov. 1 Petr 2, 24). Toto vrcholné dílo spásy Bůh nevykonal skrze zázračné činy nebo mocné jedince, ale skrze Služebníka, který neměl podobu ani krásu, byl opovržený, opuštěný od lidí, znalý utrpení (verše 2 a 3). A Bůh v jeho slabosti projevil svou moc (verš 1), aby se tak ještě jasněji prokázalo, že to vykonal on.

Žid 4, 14 - 16; 5, 7 - 9

Zakusil, co je poslušnost, a stal se pro ty, kdo ho poslouchají, příčinou spásy.

Liturgie předkládá pasáž z listu Židům, která klade důraz na lidství Ježíše Krista. Ten, který se nazývá Emanuel, tj. "Bůh s námi", je nám blízko nejen jako Bůh, ale stává se nám blízkým také jako člověk: prožívá jako my utrpení a zkoušky, a proto je nám podobný ve všem kromě hříchu. "Proto se ve všem musel připodobnit svým bratřím, aby se stal v jejich záležitostech u Boha velebnějším milosrdným a věrným, a tak usmířoval hříchy lidu. A protože sám prožíval utrpení a zkoušky, dovede pomáhat těm, na které zkoušky přicházejí" (Žid 2, 17.18). Pravé Ježíšovo lidství a lidskost vůči nám se ukazují nejenom vnější účastí - poskytováním pomoci, ale především vnitřní účastí - hlubokým soucitem (verš 15).

Jan 18, 1 - 19, 42

Zmocnili se Ježíše a svázali ho.

Vyvrcholením pašijí je Ježíšovo ukřižování a umírání. Jeho zvolání "Žízním" navazuje na předchozí výrok, že musí vypít kalich, který mu podal Otec (Jan 18, 11). Ježíš má na kříži žízeň po naplnění Otcovy vůle. Otcova vůle pak je, aby všichni měli život (Jan 3, 16). Jeho žízeň tedy vyjadřuje hlubokou touhu vylévat život na všechny lidi: z Ježíšova probodeného boku vytryskly krev a voda, které symbolizují dar života. Krev označuje, že nám Ježíš svou smrtí daroval svůj život (krev je sídlem života - srov. Gn 9, 3 - 6). Voda je v Janově evangeliu častým symbolem životodárného Ducha: "Kdo žízní, ať přijde ke mně a pije ... Jak říká Písmo, potečou proudy vod z jeho nitra" (Jan 7, 37 - 38).

Prastará liturgie Velkého pátku je rozdělena do třech částí: bohoslužba slova, uctívání kříže a svatě přijímání. Nebude na škodu, podíváme-li se na liturgickou historii dnešního dne. Už od nejstarších dob je dnešní den pojímán jako den přísného postu; nejstarší svědectví o tzv. postním biduu (*Velký pátek a Bílá sobota*) sahají až do 2. století. Jednalo se ale o úplný půst, tzn. že se nesmělo požit vůbec nic s výjimkou nemocných a těhotných žen. Později se pro tento den vyvinuly různé neeucharistické liturgické obřady, o kterých se zmiňuje např. poutnice Aetherie. Patřilo mezi ně uctívání kříže a naslouchání zprávám o utrpení našeho Pána, tzv. pašije. Na Západě zprvu postačovala bohoslužba slova; tam ale, kde byly k dispozici ostatky Kříže, došlo záhy k jejich uctívání. V 7. století šel papež bos s relikvií Kříže v průvodu z Lateránské baziliky ke kostelu Sv. Kříže Jeruzalémského, kde po uctívání jeho ostatků naslouchal Boží lid dvěma starozákonním čtením a pašijím podle Jana. Bohoslužba slova byla uzavřena slavnými prosbami, po kterých následovalo sv. přijímání. Postupně nabývá obřad na dramatickosti; tak ho např. známe z tzv. Mohučského pontifikálu, vytvořeného benediktinskými mnichy z opatství sv. Albána v Mohuči. Současná liturgická úprava opět vrátila velkopáteční liturgii její hluboký duchovní náboj, který byl často utlumen zejména misálem Pia V. (*ten např. dovolil Eucharistii přijímat pouze knězi*).

Dnešní obřady začínají prostrací kněze a asistence před zcela obnaženým oltářem. Je to gesto, převzaté z byzantského císařského dvora, se kterým se ale setkáváme už i ve Starém Zákoně. Po vstupní modlitbě následuje bohoslužba slova, zakončená krátkou homilií a původními starokřesťanskými přímluvami, nazývanými "Velké". Obřad uctívání kříže je možné konat dvojím způsobem, přičemž je doprovázen prastarými antifonami v

gregoriánském chorálu. Třetí část, kdy se oltář přikryje plátny a ozdobí svícemi, začíná modlitbou Páně a vrcholí svatým přijímáním. Eucharistie se poté odnese opět mimo hlavní oltář do Božího hrobu a slavnost je zakončena závěrečnou modlitbou s požehnáním.

Pašije, na Velký pátek vždy v podání Janově, navazují na včerejší svědectví o Ježíšově lásce, která jediná je schopna opravdového pesachu, přechodu. Dnes Ježíš tento přechod uskuteční. Všimněme si zajímavého detailu: pašije začínají i končí v zahradě - a zahrada je přece připomínkou ráje, to byla taky zahrada, do které Hospodin uvedl prvního člověka. Uprostřed této zahrady rostl strom - strom poznání dobra a zla. I uprostřed této zahrady roste strom - Kříž! Zatímco první Adam zcela svévolně utrlh ovoce z tohoto stromu života a tak převrátil řád, který v rajske zahradě z Boží vůle panoval, **druhý Adam** - Kristus - **plně respektuje plán svého Otce. Janův Ježíš** není nějaký ubožák, který je vláčen před mocnými tohoto světa, není to chudák, který musel počkat, až ho Jidáš zradí, ale **je to Král**, který má situaci vždy pevně pod kontrolou. Jasně si uvědomuje, co se děje a paradoxně je to On, kdo určuje do nejmenších detailů, co se bude dít. Jan celkem dvanáctkrát (*číslo boholidské plnosti: 3*4*) označí svého milovaného Ježíše slovem "král". Ježíš je a zůstává Králem; sice přišla *jeho hodina*, ale je to hodina královské důstojnosti, připravená Otcem, nikoliv Židy, nikoliv veleradou! Je to hodina, ve které se podivuhodným způsobem propojuje utrpení a sláva. Utrpení je tu zástupné, za člověka, kterého Ježíš miluje naprosto nepochopitelnou, osobní láskou, která nezná kompromisů! Tato láska, projevená na Kříži, člověka opět navrátí k jeho původní důstojnosti, naopak ji ještě překoná! Jan se téměř vyhýbá popisu utrpení svého Mistra, pro něj je to především další - tentokrát vrcholné - gesto Ježíšovy lásky! Zato zdůrazňuje jeho božství (*já jsem*), propojené s jeho lidstvím. Jan si je vědom, že člověk bude nadále hřešit, že vnějškově se na běhu konkrétních lidských životů i světa jako celku příliš nezmění; člověk nadále nebude člověku bratrem, ale často vrahem, jak to ostatně vidí i na příkladu svého Božského Přítele, nicméně člověk se už nemusí bát: Boží Syn na sebe vzal všechnu naši vinu, minulou, přítomnou i budoucí a navždy nám otevřel brány ráje. Ať už udělá člověk cokoliv, Bůh v Ježíši Kristu tuto vinu vzal jednou provždy na sebe! Ráj je navždy otevřen, poněvadž Bůh miluje láskou, která nezná kompromisů!